

Küreselleşme ve Milliyetçiliklere Etkisi (Globalization And Its Effects On Nationalisms)

Yavuz Çilliler¹

Özet

Küreselleşmeye ilişkin mevcut literatür, onun milliyetçilikleri zayıflattığı mı yoksa beslediği mi konusunda farklılıklar göstermektedir. Bu birbirine zıt etkilere dair akademisyenlerce üç ana yaklaşım ortaya konmuştur. Bu makale ile küreselleşme-milliyetçilik ilişkisindeki mekanizmaların anlaşılmasına katkı sağlanması hedeflenmiş ve küreselleşmenin milliyetçilikleri zayıflatırken güçlendirdiği, fakat etkilerinin sınırlı ve etki alanının özgün koşulları bağlamında değiştiği ileri sürülmüştür.

Abstract

The existing literature on globalization differ about its impact, if globalization does weaken or nurture nationalisms. About these adverse effects, there are three major approaches put forward by academicians. This article aims at making contributions towards understanding of mechanisms in globalization-nationalism relation and argues that globalization does strengthen nationalisms while weakening, but its effects are limited and varying in the context of particular conditions in area of influence.

Key words:

Globalization, Nationalism, National Sovereignty.

Neoliberalizmin zaferi ile kapanacağı öngörülen 20.yy sonunda dünya genelinde milliyetçiliğin yeniden yükselişi, tarihsel nefretler, zayıf devlet, postmodernizm gibi çeşitli dinamikler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu dinamiklerden biri olan küreselleşmenin milliyetçiliklere etkisi ise, farklı görüşleri içinde barındıran bir süreç olarak bilimsel çalışmalara konu olmaya devam etmektedir. Bir tarafta küreselleşmenin milliyetçilikleri yok edeceği ifade edilirken; diğer taraftan, 1990'larda gerçekleşen Balkanlar'daki çatışmalarda kanlı hipermilliyetçilik, Ruanda'daki katliam, Taliban'ın ortaçağ sadeliği, İslam'ın köktencilik, Hindu milliyetçiliğinin faşizmi, Birleşik Devletlerdeki dini sağın temel Hristiyanlığa dönüşü, Doğu Avrupa'daki Yahudi ve Roma karşıtı davranışlar, Batı Avrupa'da yabancı düşmanı sağın yükselişi (Booth, 2005), dekolonizasyon dönemi sonrası kurulan devletlerdeki siyasi etnik hareketlerin artışı genellikle küreselleşme ile ilişkilendirilen istikrarsızlıklar olmuşlardır. Çalışmamıza öncelikle, birbirine zıt önermelere kaynaklık eden küreselleşme olgusunun analizi ile başlamak, bu ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

¹ yavuzcilliler@yahoo.com

1. KÜRESELLEŞME :

“Küreselleşme” kelimesi 1960’larda kullanılmaya başlanmasına rağmen, kökenleri daha eskilere dayanmaktadır, kendiliğinden varolmadığı gibi, modernite, uluslararasılaşma ve kapitalizm gibi kavramlarla da ortak bileşenlere sahiptir.

“Yunan Roma’nın, Roma Hıristiyan Avrupa’nın, Hıristiyan Avrupa Rönesans’ın, Rönesans Aydınlanma çağıının, Aydınlanma demokrasi ve sanayi devriminin sebebidir” şeklinde Avrupa tarihini özetleyen Eric Wolf gibi tek yönelimli ve kesin sebep-sonuç ilişkisiyle küreselleşmeyi açıklamak mümkün değilse de, küreselleşmenin öncüllerine değinmemek de ihmal olacaktır. Robertson 1750-1870 tarih aralığının küreselleşmenin başlangıcı olduğunu, Giddens da küreselleşmenin modernizm sayesinde gerçekleştiğini ve kökenlerinin 16.yy.da aranması gerektiğini ifade etmektedirler (Holton, 1998). Modernizm kavramı ise, modern kapitalist-endüstriyel devletin gelişimine paralel olarak geleneksel düzenin zıddı ilerlemenin, ekonomik ve idari rasyonalizasyonun ve sosyal dünyanın farklılaşmasının vuku bulduğu bir durumu ifade etmektedir (Sarıbay, 2001). Modernizmin savunucuları olan Durkheim, Simmel ve Parsons gibi sosyologlara göre, farklılaşmanın, uzmanlaşmanın, bireyselleşmenin, karmaşıklığın, sözleşmeye dayalı ilişkilerin, hâkim olduğu bir yaşam şekli olarak modernizmin; kapitalizm, endüstriyalizm, kentlilik, demokrasi, ussallık, bürokrasi, uzmanlaşma, farklılaşma, bilimsel bilgi, teknoloji ve ulus devlet... gibi parametreleri vardır (Aslan, 2003).

Bu kavram yoğunluğu arasında modern tarihte küreselleşmeye dair gelişmeleri, tanımlardan faydalanarak ayırtetmek mümkündür. İngilizce’de “küre” anlamına gelen “Globe” kelimesinden türetilen “Globalization” dilimize küreselleşme olarak çevrilmiş olmakla beraber aslında bir “topyekünleşme”ye işaret etmektedir. Küreselleşmeyi;

Giddens (2008) “bizlerin giderek artan bir biçimde tek bir dünya içinde yaşadığımız, öyle ki bireylerin, grupların ve ulusların birbirine bağımlı hale geldiği olgusu”,

Robertson (1999) “dünyanın küçülmesi ve dünyayı bir bütün olarak düşünme bilincinin yoğunlaşması”,

Guibernau (1996) “Yerelliklerin, millerce uzaklardaki olaylarla şekillenmesi, dünya çapındaki toplumsal ilişkiler bağının yoğunlaşması”,

Habermas (2008) “ulaşım, iletişim ve mübadele münasebetlerinin milli sınırdan taşacak şekilde yoğunlaşması ve çapının büyümesi”,

Holton (1998) “birçok kaynak ve merkezlerden sınırlar ötesine uzun vadeli difüzyon (yayınım) süreci” olarak tanımlamıştır.

O halde küreselleşmeyi; modern çağda Batı merkezli genişleyen, siyasi, ekonomik, toplumsal, ideolojik vb. boyutları olan bir olgu olarak görebiliriz. 15. yy.da keşiflerin başlaması ile kıtalar arasında malların deniz aşırı dolaşımı ve gelişmemiş toplum bireylerinin köleleştirilmek suretiyle işgücü olarak sevki, 1648 Westphalia Barış Antlaşması ile uluslar arası siyasi insiyatfin genişlemesi, matbaanın keşfini takiben fikirlerin ve ideolojilerin yayılmaya başlaması dünya çapında bir etkileşimin ayak sesleridir. İngiltere kaynaklı 1750 sanayi devrimi de sanayi üretiminde makineleşmeyi getirerek, mal arzında büyük boyutlu bir gelişimi tetiklemiş, dolaşıma konu olan mal miktarını artırmıştır. Bununla beraber halkın büyük bir kısmının kırsalda yaşadığı bu dönemlerde, şehirlerdeki sanayi merkezlerine kırsaldan göç başlamış, şehirlerde daha geniş insan kitleleri oluşmaya başladıkça da fikirler ve ideolojilerin aktarımı, insanlar arası etkileşim gelişmiştir. 1789 Fransız İhtilali değerlerinin yayılımı ve farklı kıtalardaki siyasi hareketlerin nedensel öncülü haline gelmesi ile bu değerler dünya ölçeğinde etkilere yol açmıştır. Ayrıca demir ve kara yollarındaki gelişmeler (1830'da ilk tren yolculuğu) ve 19.yy.daki kitlesel basının işlevselleşmesinin küreselleşme olgusuna katkısı da yadsınamaz. Alexander Graham Bell'in 1876'da telefonu icadı, 20.yy.da sivil havacılığın gelişimi, 2.Dünya Savaşı sonrası iletişimde dijitalizasyona geçiş; siyaset, ekonomi ve kültür alanında büyük değişimler yaratmış, yeni ulusüstü yapılar küresel kontrol mekanizmaları tesis etmiştir. Castells'in "ağ toplumu" olarak ifade ettiği yeni düzende fert, dolayısıyla toplum ve hatta devletler her konuda etkiye açık hale gelmiştir. Fiziki yerelliğine rağmen olay ve olguların etkilerinin dünya çapında olmaya başlaması ile mekân kavramı zayıflamış, olay ve olgular zaman boyutuna aktarılmış ve an meselesi haline gelmiştir.

Bu gelişmelerde, genellikle küreselleşmenin hayatı hızlandırdığını, üretim, tüketim ve değişimin (mal, sermaye, insan, bilgi, fikir, medya imajları...) dünya ölçeğinde yeniden organizasyonu ve mekansal sınırların aşıldığını görmek mümkündür. Öyle ki, bireyin kontrolünden çıkan bu durumu Bauman (1998) "Dünya meselelerinin belirsiz, ele avuca sığmaz ve kendi başına buyruk doğası; bir merkezin, bir kontrol masasının, bir yönetim kurulunun, bir idari büronun yokluğu, Jowitz'in yenedünya düzensizliğinin yeni adı" olarak tanımlamıştır.

Kısaca küreselleşme ifadesi ile gönderme yaptığımız olgular, küresel iletişimin gelişimi, mal, emek ve sermayenin artan mobilizasyonu, ulusal ekonomilerin bölgesel ekonomik kurumlar -EU, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR- içerisinde küresel sisteme entegrasyonu, ulusüstü siyasi ve askeri kurumların -EU, NATO-² gelişimi, demokrasi ve insan hakları normlarının yayılımı ve bu normların ege-men devletlere karşı uluslararası düzeyde savunulmasını kapsayan küresel bir rejimin oluşumudur.

² European Union, North American Free Trade Agreement, Association of Southeast Asian Nations, Mercado Común del Sur, North Atlantic Treaty Organization.

2. KÜRESELLEŞME VE MİLLİYETÇİLİK İLİŞKİSİ :

Küreselleşme ile ilgili bu genel açıklamalardan sonra, temel sorunsalımız olan küreselleşme-milliyetçilik ilişkisine, makalede milliyetçilikten anlaşılması gereken çerçeveyi çizerek geçebiliriz. Milliyetçiliğin en yaygın kabul gören tanımı, Ernest Gellner'in "siyasal ve kültürel alanın çakışması gerektiğini öngören ilke" olarak yaptığı tanımdır. Ancak bu tanım ideolojik içerikten mahrumdur. Diğer siyasi ideolojilere eklenilebilirliğinden dolayı ideolojik tamlığı eleştirilen, ancak geçmişte Napolyon'un zaferleri sayesinde en gözde ideoloji olarak toplumsal alana ait küresel etkiler yaratan milliyetçiliği, Gellner'in öğrencisi Anthony D. Smith, kimlik, birlik ve özerklik ile özdeşleştirerek tanımlamış ve tanım kapsamına ideolojik içerik dahil etmiştir.

Smith'e göre milliyetçilik ideolojisininin merkezinde; dünyanın kendine has tarih, karakter ve kadere sahip milletlerden oluştuğu, milletin siyasi erkin biricik meşruiyet zemini olduğu, millete sadakatın tüm sadakatlerin üstünde olduğu, her bireyin bir millete ait olması gerektiği, her milletin bağımsız olduğu ve bunun küresel barış ve adalet için gerekli olduğu vardır (Conversi, 2012). Dolayısıyla bağımsız millet veya ulus devlet egemenliği milliyetçilik ideolojisine içkin bir ilkedir.³ Ancak küreselleşmenin UN, EU gibi siyasi, NATO gibi askeri, OECD, WB, WTO, IMF⁴ gibi ekonomik, çokuluslu şirketler gibi özel sektör çıktılarının bu bağımsızlığa gölge düşürdüğü ve küresel normlar yaratarak milliyetçilikleri etkilediği açıktır. Tabii etkiler konusunda fikir birliği olmamakla birlikte, genel olarak üç farklı görüş grubundan bahsetmek mümkündür.

2.1. Küreselci Yaklaşım :

Marshall McLuhan, Leslie Sklair ve Arjun Appadurai gibi küreselleşmeciler⁵, bugünkü küresel kültür iletişim ölçeğininin, yoğunluk, hız ve hacminin emsalsiz olduğunu, iletişim, bilişim ve dijital teknolojilerin yayılmasıyla toplumların, dünya genelinde ortak hale gelen kültürün etkisi altına girerek tektipleştiğini

³ Makalenin devam eden bölümünde, ulus devlet egemenliğine yönelik olumsuz etkiler resmi milliyetçiliğin zayıflaması, devlet aygıtının uyguladığı veya devletin asli etnik unsurunun benimsediği milliyetçiliğin tırmanışı ise resmi milliyetçiliğin güçlenmesi kapsamında değerlendirilecektir. Ulus devlet altı yerel milliyetçilikler ise ulus devleti hedef alan etnik milliyetçilik olarak kabul edilecektir.

⁴ United Nations, European Union, North American Free Trade Agreement, North Atlantic Treaty Organization, Organisation for Economic Cooperation and Development, World Bank, World Trade Organization, International Monetary Fund.

⁵ Globalism ve Globalization bilimsel literatürde farklı kavramlar olarak kullanılmaktadır. Globalism'i "küreselcilik" olarak ifade etmek mümkündür ve bu kavram içinde, dünyanın birbirine bağımlı toplumsal formasyonlardan oluşan bir bütün olduğu, ulusal egemenliklerin ve kültürel farklılıkların erozyona uğrayarak değersizleştiği gibi anlamlar ile ideolojik yaklaşımlar barındırır. Küreselleşme ise bu anlam ve ideolojik yaklaşımdan bağımsız, cari bir görüngeneye işaret eder. Buradaki alıntıda orijinaline sadık kalınarak kullanılan "küreselleşmeci" ifadesi küreselci yaklaşım (globalism)in karşılığıdır.

iddia etmişlerdir (Güzelsarı, 2012). Küresel kültürel güç karşısında yerel kimliklerin içinde bulunduğu tehlike yaygın bir fenomen haline gelmiştir. Küreselleşme özellikle küçük çaptaki yerel ve geleneksel kültürlerle baskı yapmıştır. Yerel olan değerler yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Kültürel etkinin yanında ekonomik ve siyasi açıdan da, ulusal düzeylerin karşılıklı bağımlılığı ve karar mekanizmalarının ulusüstü yapıların kontrolünde olması gerekliliği bu kozmopolitan yaklaşımın özünü oluşturmaktadır. Yağcı'ya göre (1998); WTO Bakanlar Konseyi toplantılarında, iş standartları, rekabet politikaları, devlet ihaleleri, rüşvet ve ayrımcılık gibi uygulamaların dünya ticareti kapsamında değerlendirmeye alınması, küreselleşmenin “tek bir dünya sistemi” yaratmaya yönelik olduğu konusunda önemli ipuçları vermektedir. Dolayısıyla küreselleşmeciler, yerel kültürlerin yok olacağını ve ulus devletlerin de küresel organizasyonlar tarafından ikame edileceklerini düşünmektedirler. Kültürel farklılıkların ortadan kalkmasıyla etnisiteler, mobilize edilebilen toplumsal fay hattı olma niteliğini yitirecek ve etnik milliyetçilik zayıflayacak, devlet aygıtının milliyetçilik potansiyeli ise yetkilerini küresel kurumlara devrettikçe daralacaktır.

2.2. Zayıf Ulus Devlet ve Güçlü Yerellikler :

Ulus devletin ve dolayısıyla resmi milliyetçiliğin zayıfladığı konusunda küreselleşmeciler ile paralel söyleme sahip olan bu yaklaşıma göre; ulusüstü kurumlar uluslar arası sermaye hareketlerini, devlet inisiyatifinden bağımsız hale getirmişlerdir (Hoogvelt, 2001). Sermaye hareketliliğinin artması ile devletin kazanç ve servete müdahale imkânının azaldığı, ulusüstü kurumların selahiyet değişimi yaratarak, yetkilerde ulus üstü düzleme kaymalara sebep olduğu ifade edilir. Milletler arası ticaretin, bilhassa sanayi malları ticaretinin muhtelif pazarlarda daha geniş coğrafyalara yayılması ile milli ekonomiler dünya ekonomisinin birer şubesi haline gelmişlerdir. Mali piyasaların küresel bir ağla birbirine bağlanması sermayenin etkin vergi denetiminden kurtulmasını sağlamıştır. Ayrıca hükümetler, faiz ve bütçe politikalarına karşı hassas olan borsaların baskısına maruz kalmaktadır. Çok milletli ortaklıkların yükselişi ile birlikte başka ülkelere yapılan yatırımlar artmıştır. Bu ortaklıklar taşınma ihtimalini (exit-option) kullanmakta, hatta bununla hükümetleri tehdit edebildikleri için kendi kararlarını belirlerken milli mevzilere olan bağımlılığı her geçen gün daha da azaltmaktadır (Habermas, 2008). Bunun yanında askeri alanda da ulusüstü yapılar uluslar arası normları dikte etmektedirler. AKKA (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe) gibi anlaşmalar ile ulus devletlerin sahip olabileceği askeri güce sınır getirilirken, sahip olunan askeri gücün kullanımı da uluslar arası Harp Hukuku ile sınırlanmıştır. Dolayısıyla bu kurumlar; siyasi, askeri ve ekonomik yaptırımlar ile milliyetçilik ideolojisine için ulus devlet egemenliğini törpülemektedir.

Resmi milliyetçilik zayıflarken, etnik milliyetçilik ise yükseliştir. Soğuk savaşın sonunda Avrupa’da, özellikle de Balkanlar’da eski etnik husumetlerin canlandığı görülmüştür. Conversi’ye göre, ideolojisi modernizm olan modernite nasıl çatışmalara neden oldu ise, ideolojisi küreselcilik (globalizm) olan küreselleşme de (globalization) etnik çatışmaları ve milliyetçiliği, yabancı korkusunu, ırkçılığı, organize suçları ve dini radikalleşmeyi beraberinde getirecektir (Conversi, 2012). McGarry de (2004); 1973-1996 yılları arasında milliyetçi partilerin aldıkları oy oranlarını ve kimliğe dair yapılan anket sonuçlarını değerlendirerek, Quebec, İskoçya, Katalonya, Bask ülkesi ve K.İrlanda da küreselleşmenin etnik milliyetçiliği güçlendirdiğini tespit etmiştir.

Peki etnosentrik tepkileri tetikleyen mekanizmalar nelerdir?

Bu konuda en yaygın iddia, küreselleşmenin tek kültürü empoze projesine tepkisel gelişen yerel kültürlerin korunmasına yönelik hareketlerin etnik milliyetçiliği güçlendirdiği önermesidir. Yerel kültürlerin varlığına tehdit olarak görülen küreselleşmeye tepki kapsamında değerlendirilen bu mekanizmaya ek olarak bireyin “özne olma” talebi de bu tepkiyi güçlendirmektedir. Castells’e göre (2008), zenginlik, teknoloji ve iktidar ağlarının yol açtığı küreselleşme ve enformasyonelleşme, dünyamızı dönüştürüyor. Aynı zamanda toplumları da çözüyor. Devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri kültüre, tarihe ve coğrafyaya dayalı olduğundan, tarihsel temponun aniden hızlanması ve iktidarın bir bilgisayar ağında soyutlanması mevcut toplumsal kontrol ve siyasi temsil mekanizmalarını ayırıştırıyor. Küçük bir globopolitan (yarı varlık-yarı akış) elit dışında tüm dünyada insanlar, hayatları, çevreleri, işleri, ekonomileri, hükümetleri, ülkeleri ve nihayetinde Dünya’nın kaderi üzerindeki denetimlerini yitirmenin sıkıntısı içindedirler. Tekrar kontrolü tesis etme isteği ile ulus devletin karşılayamadığı talepler, bireyleri, çoğunlukla direniş, kısmen de proje kimliği üzerine inşa edilmiş cemaat veya gruplara yani etnisitelerine yakınlaştırmaktadır.

Ayrıca, zayıflayan ulus devletler yitirdikleri iktidarlarını ve sarsılan meşruiyetlerini tekrar temellendirebilmek için bir kısım yetkilerini ve imkânlarını ulusüstü kurumların da baskısıyla yerel yönetimlere devretmekte ve böylece yerelleşme daha bağımsız ve daha güçlü bir yapıya kavuşmaktadır. Bu sayede yeni yerel patronlar ve liderler türemekte ve bundan sonra hem yerel patronlar ve liderler hem de ulusal seçkinler müşterek menfaatler dâhilinde hareket etmektedirler. Çünkü bu örtülü anlaşmaya uyum, mevcudiyetlerinin de garantisi olacaktır.

Küreselleşmenin etnik milliyetçiliği tetikleyen bir diğer niteliği de, uluslar arası göçü artırmış olmasıdır. Etnik milliyetçiliklerin artışında göçün önemine dikkat çeken Habermas’a göre (2008); gücü artan medyanın kuzey-güney/doğu-batı arası refah farkını dünyada gözler önüne sermesi göçü teşvik etmiştir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde etnik-dini-kültürel bütünlük değişmeye başlamış,

etnik azınlıkların kolektif hak talepleri etnik milliyetçiliğin dışavurumu haline gelmiştir.

2.3. Güçlü Ulus Devlet – Güçlü Yerellikler :

Ulus devletin zayıfladığını savunan Habermas dahi (2008); küreselleşme neticesinde, devletin düzenleme işlevlerinde bir azalmanın söz konusu olmasına rağmen, klasik nizamın tesisi ve devlet hizmetlerinde bilhassa mülkiyet hakları ve rekabet şartlarının emniyete alınmasında bir değişiklik olmadığını ifade etmektedir. Ona göre, ulus devletler daraltılmış egemenlik alanları ile varolmaya devam edeceklerdir. Ancak bu görüş taraftarları ulus devletin küyerelleşme (globalization)⁶ baskısıyla zayıfladığını kabul etmezler.

Küreselleşmenin aslında hem resmi milliyetçiliği hem de etnik milliyetçiliği güçlendirdiğini ifade eden Smith (2001), geç kapitalizm söyleminin, “küresel” ve “yerel” sosyal süreçlerini karşıt bir ikilem çerçevesine yerleştirdiğini, ancak bunun doğruyu yansıtmadığını savunur. Sahraaltı Afrika’da gün boyu su testisi ile su arayan bir kadını örnek vererek devletlerin, toplumların ve hatta bireylerin farklı oranlarda küreselleşmeye maruz kaldıklarından hareketle, Castells’in bir bütün halinde yerel direniş olarak gördüğünü, yerel altı kutuplaşma olarak nitelendirmiş, küreselleşmenin etnik milliyetçilikleri artıran potansiyelini ise doğrulamıştır. Ancak Castells’ten farklı olarak ulus devletlerin yıpranan egemenliklerini yeniden üreterek güç kazandıklarını düşünmektedir. Neoliberal kuşatmanın altındaki ulus devletin, sosyal refah politikaları uygulama potansiyeli azalmakla beraber, bu devletler sınırlarını göçe karşı koruma tedbirlerini daha da artırmışlar, ilticayı sınırlandırıcı kanunlar çıkarmaya başlamışlardır. Kapılarını yabancı yatırıma açarken, yabancılara karşı ülke içinde milliyetçi reaksiyonlar artmıştır. Daniel Miller ve Don Slater etnoğrafik bir çalışmada, internetin Trinidad’daki etkilerini gözlemlemişler ve bu iletişim aracının Trinidadlıların dış dünyayla temaslarını hız ve çeşitlilik yönünden artırırken, aynı anda milli ve yerel aidiyet duygusunu da güçlendirdiğini görmüşlerdir (Resnick, 2010). Küreselleşme süreci en azından şimdiki yaşanan şekliyle dünya yüzeyinde bir eşitlik getirmediğinden, hem kazanan ülkelerde (eşitsizliği meşrulaştırmak amacıyla) hem de kaybeden ülkelerde (öfkeyi ifade etmek amacıyla) milliyetçilik gibi ideolojilerin etkili olması için yeterli zemini sağlamaktadır (Arslan, 2012).

Örnek olarak, Avustralya’da sağcı başbakan John Howard, botlar dolusu mültecilerin oluşturduğu tehdidi manipüle ederek, gerilerde olmasına rağmen genel seçimleri kazanmıştır. Avrupa Birliğinde de durum aynıdır. Her ne kadar 1979’dan itibaren kapsayıcı ulusüstü yapısıyla Avrupa Parlamentosu gücünü artırsa da, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi milli çıkarlar doğrultusunda yön-

⁶ Roland Robertson’un küreselleşmenin yerellikleri güçlendirdiğine ve bu iki olgunun birlikte fonksiyonel olduğuna atıfla türettiği bir kavramdır.

lendirilmektedir. Avro Bölgesi krizi devam ederken, Almanya'nın "istikrar yok ise dayanışma da yok" politikası ve Yunanistan'a kriz gözlemcileri göndermesi komşu ülkelerde Alman milliyetçiliğinin devam ettiği şüphelerini canlı tutmaktadır (Habermas, 2012). Hall ise (2008), aksi iddia edilse de buna en iyi örneğin ABD olduğunu düşünmektedir. Birkaç yıl önce Texas valiliği seçimlerinde İspanyolcanın yaygınlaşma tehdidine karşı kullanılan "İngilizce İsa Mesih için yeterliyse, Texas için de yeterlidir" sloganının resmi milliyetçiliğin açık bir göstergesi olduğunu, hatta Hollywood'un ve tüketim kültürünün Amerikan vatandaşları üzerinde müthiş bir türdeşleştirici baskısının bulunduğunu iddia etmektedir. Diğer bir deyişle ulus devlet aygıtının ürettiği resmi milliyetçilik etnik milliyetçilik gibi tirmanıştır.

2.4. Süreçlerin Kombinasyonu ve Sınırlılığı

Küreselleşme-milliyetçilik ilişkisi kapsamında buraya kadar değinilen görüşlerde savunulan mekanizmaların genellikle, tikel gözlemlere dayalı olması dikkate değerdir, dolayısıyla genel geçer anlatılar da bir diğer tikellik tarafından yanlışlanabilmektedir. Küreselleşme olgusunun hem dünya geneline yayılımı eşit yoğunlukta değildir, hem de küreselleşmeye maruz kalındığında her yerde aynı tepkiler gelişmemektedir. Ken Booth da (2005), küreselleşmenin genel olarak en önemli özelliğinin, farklı gruplar (sınıf, millet, cinsiyet vb.), devletler ve bölgeler üzerinde farklı etkiler yaratması olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında küreselleşme-milliyetçilik ilişkisinde değindiğimiz mekanizmaların ise birlikte fonksiyonel olduklarını ve milliyetçilikleri kombine bir etkiye maruz bıraktıklarını, her mekanizmanın da bir sınırlılığı olduğunu söylemek mümkündür.

Küreselleşmenin resmi milliyetçiliği zayıflattığı da, aynı zamanda etki-tepki kapsamında yeniden ürettiği de doğrudur ancak her iki sürecin de bir diğerini tüketecek güce sahip olmadığı da açıktır. A.D.Smith, ulus devletin aşılıarak Dünya devleti kurulması önünde "ortak hatıra" eksikliğinin engel oluşturduğunu ifade etmiştir. Hutchinson ise; ulus devletlerin küreselleşmiş yeni dünya düzeni içerisinde egemenliklerini tesis etmenin yollarını aradıklarını, AB'nin gelişimini ulus devletin zayıflamasından çok, ulusal seçkinlerin giderek küreselleşen bir dünyada egemenliklerini azamileştirmek için başvurdukları yeni bir strateji olarak açıklamanın daha doğru olduğunu düşünmektedir (Hutchinson, 2008). Resmi milliyetçilikler; kendi iktidar ağlarına küresel ve yerel odakların dahil olmasıyla daralan egemenlik sorunlarını, ulusüstü kurumlardaki etkinliklerini artırarak aşmaya çalışırken, homojen millet kurgularını da çok kültürlülük ile revize ederek meşruiyet zeminlerini sağlamlaştırma çabası içerisindedirler.

Etnik milliyetçiliğe küreselleşmenin etkilerinde de benzer bir durum söz konusudur. Bazı ulusal kültürel normların sınırlarını aşarak küresel değer haline geldiği doğrudur, fakat küresel kültürün yerel olanı tamamen yok ettiğini söyle-

mek henüz mümkün değildir. Küresel kültür-yerel kültür etkileşiminde üç farklı olasılık -küresel kültürün reddi, benimsenmesi veya kültürel melezleşme- olması, küreselleşmenin dünya genelinde homojen bir etki tesis edememesi vb. faktörler bu önermeyi sınırlandırmaktadır.

Guibernau'ya göre (2010); küreselleşme kültürel kimlikleri, onların homojen özgünlüğünü bozarak sınırlamaktadır, aynı zamanda da kültürlere kendilerini yeniden üretmek için yeni teknolojileri kullanma olanağı sunmakta ve onlara yaşama, gelişme ve çeşitlenme hakkı tanımaktadır. Richmond da (1994), iletişim ağlarındaki teknolojik gelişmelerin, uydu teknolojilerinin, kitle iletişim ağlarının, ulaşım imkanlarının etnik farklılıkları korumayı kolaylaştırdığını ifade etmektedir.

3. SONUÇ:

Hakkında oluşmuş geniş literatüre rağmen tanımı ve etkileri konusunda fikir birliği sağlanamamış bir olgu olarak küreselleşme; ulusüstü, ulusal ve yerel seviyedeki siyasal, kültürel, ekonomik ve ideolojik alanların birbirlerini etkileme güçlerini ve geçişkenliklerini artırmış, fiziki sınırlardan bağımsız etkileşime imkan tanımıştır.

Bu etkileşim ulusal düzeyleri karşılıklı olarak daha bağımlı hale getirmiş, karar mekanizmalarını ulus üstü düzeye ötelemiş, resmi milliyetçiliğe içkin ulusal egemenlik idealini -hem uluslar arası arenadaki, hem de ülke sınırları içindeki devlet egemenliğini- erozyona uğratmıştır. Aynı zamanda küresel bir kültür oluşumunu hızlandırarak, yerel kültürleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiş, böylece kültürel fay hatlarını manipüle eden etnik milliyetçiliği de zayıflatmıştır. Ancak yine küreselleşmenin sunduğu imkanlar ile; yok olma ihtimaline tepkisel gelişen etnik milliyetçilik güçlenmiş, resmi milliyetçilik ise yerel ve ulus üstü baskılar karşısında yıpranan egemenliğini küresel organizasyonlar üzerinden yeniden tesis etmeye, meşruiyetini ise kapsamını küresel değerler ile uyumlu hale getirerek sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Hatta bazı ülkelerde etnik milliyetçilikler sayesinde resmi milliyetçilik daha da güçlenmiş, milliyetçi sağ partilerin başarısı beklenmedik oranlarda artmıştır. Ancak tüm bu büyük anlatıların gerçekleşme düzeyleri değişken ve sınırlı olmuştur.

Sonuç olarak; küreselleşmenin farklı gruplar ve topluluklar üzerinde farklı tepkiler yarattığını, dünya genelinde aynı yoğunlukta etkin olmadığını, milliyetçilik ideolojisini ise zayıflatırken güçlendirdiğini, fakat bu paradoksal etkilerine sınırlılıkların içkin olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle küreselleşme, etki alanının özgün koşulları bağlamında sonuçlar üreten, yönlendirilebilir bir süreçtir.

KAYNAKÇA

- Arslan, E. (2012), Milliyetçilik, Gökhan Atılğan, E.Atilla Aytekin (Ed.) içinde, **Siyaset bilimi: kavramlar, ideolojiler, disiplinler arası ilişkiler**, İstanbul, Yordam Kitap Basın ve Yayın.
- Aslan, S. (2003), Modernizme bir başkaldırı projesi olarak postmodernizm, C.Can Aktan (Ed.) içinde, **Moderniteden postmoderniteye değişim**, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Bauman, Z. (1998), **Küreselleşme**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Booth, K. (2005), Two terrors, one problem, Ersel Aydınli, James N. Rosenau (Ed.) içinde, **Globalization, security and the nationstate**, Newyork, State University of Newyork Press, pp. 27-48.
- Castells, M. (2008), **Kimliğin gücü**, (Tra. Ebru Kılıç), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Conversi, D. (2012), Modernism and nationalism, **Journal of Political Ideologies**, 1/ (17), pp 13-34.
- Giddens, A. (2008), **Sosyoloji**, İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Guibernau, M. (2010), Küreselleşme, modernite ve ulusal kimlik”, Işıtan Gündüz (Ed.) içinde, **Ulusal kimlik ve etnik açılım**, İstanbul, Sarmal Yayınları. ss.61-78.
- Guibernau, M. (1996), **Nationalisms: the nationstate and nationalism in the twentieth century**, Stafford, Polity Press.
- Güzelsarı, S. (2012), Küreselleşme, Gökhan Atılğan, E.Atilla Aytekin (Ed.) içinde, **Siyaset bilimi: kavramlar, ideolojiler, disiplinler arası ilişkiler**, İstanbul, Yordam Kitap Basın ve Yayın.
- Habermas, J. (2008), **Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti**, İstanbul, Bakış Yayınları.
- Habermas, J. (2012), Bringing the integration of citizens into line with the integration of states, **European Law Journal**, 4/(18), pp. 485-488.
- Holton, R.J. (1998), **Globalization and the nationstate**, London, Macmillan Press LTD.
- Hoogvelt, A. (2001), **Globalization and the postcolonial world**, (2nd ed.), London, Palgrave Publishing.
- Hutchinson, J. (2008), Milliyetçilik, globalizm ve medeniyetler çatışması, Ümit Özkırmılı (Ed.) içinde, **21.yy.da milliyetçilik**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 77-100.
- Hall, J.A. (2008), , Milletleri türdeşleştirmenin koşulları, Ümit Özkırmılı (Ed.) içinde, **21.yy.da milliyetçilik**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 15-34.
- McGarry, J. (2004), Globalization, european integration and the northern conflict, In John McGarry and Brendon O’Leary (Ed.), **The Northern Ireland conflict**, Oxford, Oxford University Press, pp. 294-322.
- Resnick, P. (2010), Kozmopolitanizm ve milliyetçilik, Alain Dieckhoff, Christophe Jaffrelot (Ed.) içinde, **Milliyetçiliği yeniden düşünmek**, (Tra. Devrim Çetinkasap), İstanbul, İletişim Yayınları, s.315-334.

- Richmond, A.H. (1994), Ethnic nationalism and post-industrialism, In John Hutchinson, Anthony D.Smith (Ed.), **Nationalism**, Oxford, Oxford University Press, pp.289-300.
- Robertson, R. (1999), **Küreselleşme**, (Tra. Ümit H. Yolsal), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Sarıbay, A.Y. (2001), **Postmodernite, sivil toplum ve islam**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Smith, M.P. (2001), **Transnational urbanization**, Massachusetts, Blackwell Publishers Inc.
- Yağcı, H. (1998), Küreselleşme, [Available online at: www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/tem98/turkdunya.htm], Retrieved on 22 Nowember 2009.